

Ympäristöministeriö

PL 35

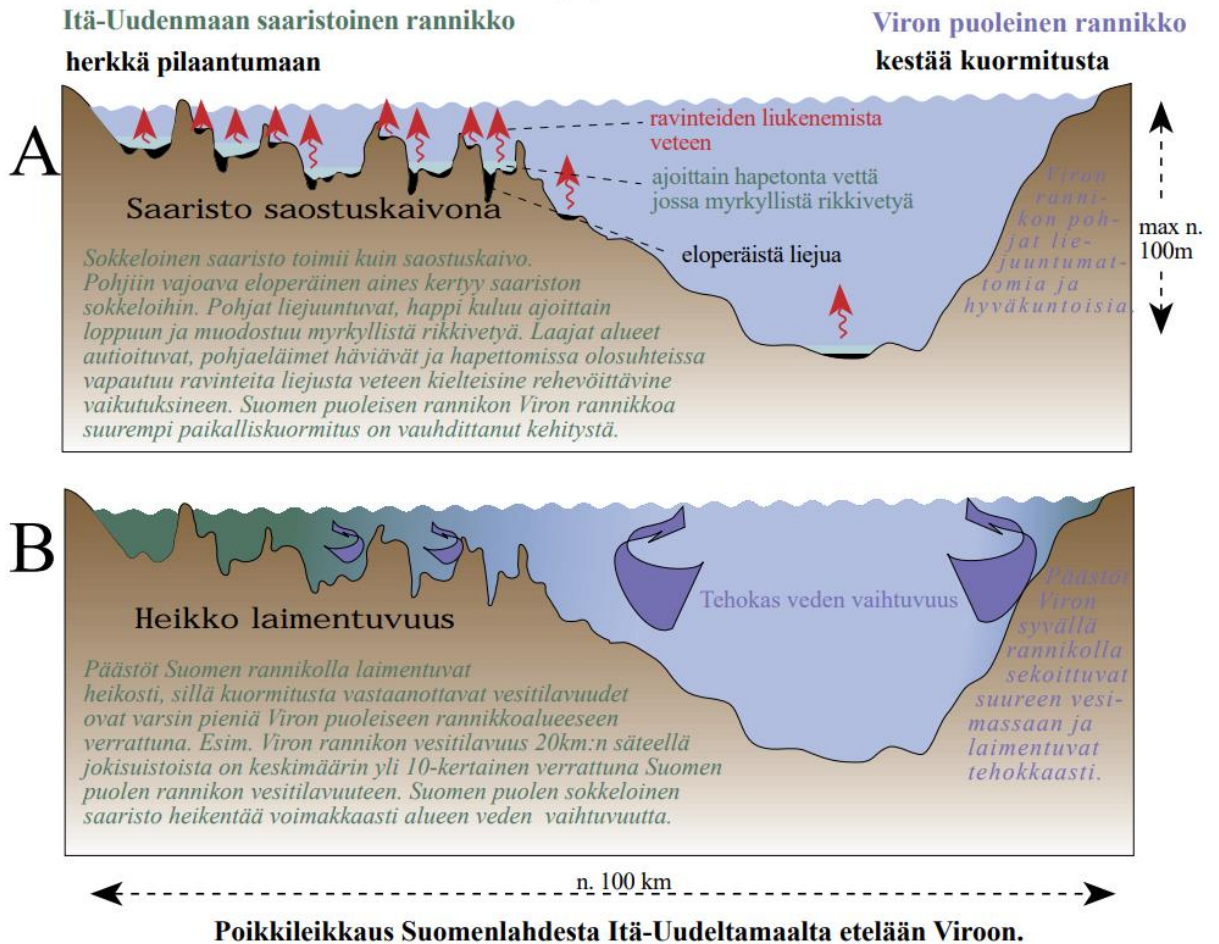
00023 Valtioneuvosto

Lausunto HELCOMin Itämeren suojelun toimintaohjelman (BSAP) kansallisesta toimeenpanosuunnitelmasta. Lausuntopyyntönumero: VN/2501/2023

Ohjelman toimenpide-ehdotuksia on erittäin suuri ja monenkirjava määrä. Saaristomerikaupunki Parainen tahtoo lausua toimeenpano-ohjelman johdosta seuraavaa, keskittyen Itämeren rehevöitymisongelmaan ja nimenomaan Saaristomeren hotspot-alueeseen:

1. Ohjelmassa ei kiinnitetä huomiota Saaristomeren vesistöalueen erikoisluonteeseen: Saaristomeren rikkonaisuuteen ja mataluuteen. Ohjelmassa esitetyt lukuisat toimenpiteet meriluonnon parantamiseksi tulisi Suomen osalta osittain ajatella uudella tavalla jo pelkästään merialueemme erityispiirteiden takia. Pelkästään sillä, että maatalouden päästöjä rajoitetaan äärimmilleen (se on tietysti hyvä asia), ei voida auttaa Saaristomerta olennaisesti. Tulee ymmärtää, että geofyysisten ominaisuuksiensa tähden Saaristomeren muodostaa ikään kuin laajan saostus- ja suodatusallasjärjestelmän, johon on vuosituhansien ajan saostunut lietettä ja ravinteita niin laskujokia pitkin Suomen mantereelta kuin myös Suomenlahdelta, varsinkin sen itäosista kerääntyvää kuormitusta. Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitoksen mukaan (tutkimusaseman johtaja Jari Hänninen, sähköposti 13.1.2023) ”Itämeren vesi, sekä pinta että pohjavesi, kiertää sen altaassa vastapäivään. Tämä johtuu maapallon pyörimisliikkeestä ja vallitsevista tuulista, tätä ilmiötä kutsutaan termillä Koriolisvoima. Siten Suomenlahdella etelästä pohjoiseen virtaavat pintavedet virtaavat Suomenlahden etelärannikolla ensiksi idän suuntaan, mutta kääntyvät lahden pohjukassa Pietarin edustalla, saavat siellä kyytiinsä Pietarin kaupungin jätevedet ja alkavat virrata pitkin Suomen rannikkoa kohden länttä. Jossain vaiheessa ne törmäävät Saaristomereen, jonka alueella sijaitsee n. 40 000 nimettyä saarta (ja noin 20 000 nimeämätöntä saarta/luotoa). Virtauksen eteen iskeytyy siten aikamoinen siivilä. Saarten valtavan määrän ja Saaristomeren mataluuden vuoksi (keskisyvyys alle 24 m) virtaus hidastuu, jolloin sedimentaatio kasvaa. Erityisesti Pietarista saapuva orgaaninen aines laskeutuu Saaristomeren pohjaan ja vie sinne valtavat määrät ainekseen sitoutunutta ravinnetta ja muuta kiintoainesta. Näistä kaikista seikoista (suuri valuma-alue, jossa 10 suurehkoa jokea, tästä johtuva voimakas ulkoinen kuormitus, Itämeren vedenvirtaaman kohdistuminen, saarten valtaisa määrä ja mataluus) johtuu se, miksi Saaristomeren on ainoa rannikkoalueemme merialue, jota ei ole onnistuttu poistamaan HELCOMin Hot-Spot listalta”.

Oheinen kuva kuvaa Suomenlahden pohjan rakennetta Itä-Uudenmaan edustalla – tilanne on samanlainen Saaristomerellä.

Lähde: Myllyvirta, T. & Henriksson M. 2001. Suomen ja Viron rannikkojen tila. Vertaileva tutkimus Suomen ja Viron rannikkoalueiden vesien- ja pohjien tilasta. Itä-Uudenmaan ja Porvoonjoen vesien- ja ilmansuojeluyhdistys r.y. Tutkimusraportti 23 s. + liitteet.

Koska Saaristomeressä on jo olemassa erittäin suuri sisäinen ravinnekuormitus, olisi tärkeintä löytää keinoja, joilla päästäisiin poistamaan sisäistä kuormitusta. Tähän tähtäviä keinoja ei toimenpideohjelmassa ole esitetty. Toivomme ympäristöministeriön huomioivan tämän puutteen.

2. Suomen hallituksen Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekartta valmistui 2022. On arvioitu, että suunniteltujen, maatalouden päästöjen rajoittamiseen tähtäävien toimenpiteiden avulla pystyttäisiin pidättämään vuositasolla noin 120 – 150 t Saaristomereen laskevaa fosfori-kuormitusta. Esitetyt toimenpiteet ovat suurelta osin perusteltuja, mutta voidaan kysyä, saadaanko Saaristomeren tilaa parannettua nykyisestä, jos fosforin vuosipäästöt ovat yleensä luokkaa 400 – 500 t/a ja kun parina viimeisenä leutona talvena ne ovat olleet jopa tasolla 900 t/a. Toisin sanoen lienee selvää, että huolimatta mittavista maatalouden päästöjen rajoitustoimista ravinnekuormitus merialueella lisääntyy lisääntymistään. Siksi esitämme kysymyksen, käytetäänkö Saaristomeren suojelemaan

tarkoitettuja kansallisia resursseja oikein, ovatko HELCOMin toimenpideohjelman toimenpiteet rehevöitymisongelman suhteen oikein suunnattuja?

3. Edellä esitettyyn viitaten kysymme, miksi toimenpideohjelmassa ei kiinnitetä huomiota kalastuksen mahdollisuuksiin Itämeren ja Saaristomeren tilan parantajana. Mielestämme kyseessä on erittäin oleellinen puute. Oheinen LUKE:n taulukko kertoo, kuinka valtavan paljon vuositasolla ammattikalastus poistaa ravinteita merestä.

HAVSFISKET I FINLAND 2021						Skärgårdshavet		
	Hela Finland					Skärgårdshavet		
	ton	fosfor %	kväve %	FOSFOR/AR	KVAVE/AR	ton	FOSFOR/AR	KVAVE/AR
strömming	76726	0,4	2,16	306,904	1657,2816	13808	55,232	298,2528
vassbuk	14774	0,37	2,07	54,6638	305,8218	5904	21,8448	122,2128
torsk	35	0,4	2,16	0,14	0,756	32	0,128	0,6912
flundra	3	0,66	2,92	0,0198	0,0876	2	0,0132	0,0584
gädda	167	0,66	2,92	1,1022	4,8764	20	0,132	0,584
siklöja	376	0,45	2,47	1,692	9,2872	0	0	0
sik	329	0,52	3,12	1,7108	10,2648	44	0,2288	1,3728
lax	181	0,49	2,77	0,8869	5,0137	22	0,1078	0,6094
öring	15	0,49	2,77	0,0735	0,4155	2	0,0098	0,0554
regnbåge	6	0,49	2,77	0,0294	0,1662	3	0,0147	0,0831
nors	2350	0,45	2,47	10,575	58,045	895	4,0275	22,1065
braxen	413	0,67	2,7	2,7671	11,151	38	0,2546	1,026
id	22	0,74	2,93	0,1628	0,6446	1	0,0074	0,0293
mört	298	0,95	2,83	2,831	8,4334	53	0,5035	1,4999
lake	44	0,8	2,82	0,352	1,2408	1	0,008	0,0282
abborre	741	1,08	2,45	8,0028	18,1545	204	2,2032	4,998
gös	156	0,8	2,82	1,248	4,3992	66	0,528	1,8612
övriga	627	0,71	2,24	4,4517	14,0448	10	0,071	0,224
ton	97263			397,6128	2110,0841	21105	85,3143	455,693

Mielestämme kalastusta tulisi painottaa ensimmäisenä asiana Saaristomeren ja Itämeren hoitotoimenpiteenä rehevöitymiskehityksen estämisessä, mutta tätä näkökulmaa ei toimenpideohjelmassa lainkaan ota esiin. Kuitenkin, jotta Saaristomeren voitaisiin saada poistettua HELCOMin Hot-Spot-listalta, näemme kaikkein tärkeimpänä toimenpiteenä luonnonkalan kalastuksen elvyttämisen Saaristomerellä. Kalastus on ylivoimaisesti paras tapa poistaa ravinteita merestä mittavassa määrin, ja se tekee sen kustannustehokkaalla tavalla. Olemme huolissamme seuranneet ammattikalastajakunnan ikääntymistä ja pienenemistä – uusia kalastajia on nykyisissä kalastusolosuhteissa vaikea saada alalle eli on oletettavaa, että kalastuksen hyöty ravinteiden poistajana tulee myös pienenemään, ellei muutosta saada aikaan. Uhkakuvat, jotka ymmärrettävästi vievät uusilta kalastajilta halun panostaa kalastajanammattiin, ovat ilmeiset ja kaikkien tiedossa: harmaahylkeiden ja merimetsojen voimakas lisääntyminen merialueellamme. On luonnollista, että nämä eläinlajit keskittyvät parhaimmille kalastusalueille. Nimenomaan näiden kalastajanammattilta mielenkiinnon vievien haittaeläinten torjuntaan ja entistä voimakkaampiin kannanhoidotoimenpiteisiin tulisi panostaa myös Suomen HELCOMin toimenpideohjelmassa. Ensimmäiseksi tulisi helpottaa edellytyksiä siihen, että harmaahylkeiden kannan metsästyskiintiöt saataisiin merialueellamme täydessä mittakaavassa hyödynnettyä. Ministeriön tulisi siksi harkita ns. ”hylkeentappopalkkionkin” uudelleenkäyttöönottoa. Hyljekantaa tulisi säädellä tarvittaessa rajusti tilanteen niin vaatiessa metsästyskiintiöitäkin suurentaen, mutta kannansäätely tulee luonnollisesti aina tehdä asiantuntevasti kannan koon vaihteluun suhteuttaen. Jotta hylkeenmetsästyksestä tulisi järkevää ja kannattavaa

toimintaa, tulisi päästä siihen tilaan, että sallittaisiin hylkeestä valmistettavien tuotteiden valmistus. Ministeriön tulisi siksi olla voimakkaan aloitteellinen EU-tasolla tämän Itämeren pelastamiseen tähtäävän tavoitteen toteuttamiseksi.

Sekä hylje- että merimetsokannan säätelyyn tulisi saada riittävät mahdollisuudet.

Ympäristöviranomaisten suhtautumista kantojen säätelyyn ja laintulkintaan tulisi uudistaa.

Tarvittaessa tulee lainsäädännön muuttamisen kautta mahdollistaa meriympäristön elvyttämisen kannalta voimakkaampien toimenpiteiden toteuttaminen.

Ohjelmaehdotuksen toimenpidekortti HT25:n mukaan ”*Marinin hallitus käynnisti vuonna 2021 ohjelman, jonka tavoitteena oli Saaristomeren poistaminen HELCOMin hot spot listalta.*

Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekartta valmistui 2022 ja sen toimeenpano edellyttää erillisrahoitusta myös seuraavalta hallitukselta. Sen lisäksi Saaristomeren

ravinnekuormitusta vähentäviä hankkeita tulisi toteuttaa eri EU- ja kansallisten rahoitusmekanismien kautta”. Näemme, että hylkeiden ja merimetsojen kantojen rajoittaminen olisi juuri sellainen ”Saaristomeren ravinnekuormitusta vähentävä hanke”

hanke, joka ensin mahdollistaisi kalastuselinkeinojen elpymisen merialueellamme ja sen myötä ”ilmaiseksi” ja kaikkein tehokkaimmin puhdistaisi Saaristomerta siihen kertyneistä ravinteista.

4. Järviruo’on leikkuu Saaristomeren merenlahdilla (Paraisilla, Kaarinassa, Naantalissa) on käynnistynyt useiden hankkeiden avulla. Tarkoituksena on varsinkin poistaa merestä ravinteita ja samalla etsiä järkeviä hyötykäyttökohteita leikatulla ”kaislalle”. Paitsi että kaislaa voi käyttää energianlähteenä, sitä voitaisiin myös tuottaa monipuolisemmin. Jostain syystä HELCOMin toimenpiteissä ei nosteta esiin tätäkään käytännöllistä keinoa Saaristomeren veden laadun parantamisessa. Jotta järviruo’on leikkuu ja hyödyntäminen saataisiin kunnolla toimimaan maassamme, tarvittaisiin varsinkin juuri nyt ”harjoituksien” alkuvaiheessa erityistä valtiollista tukea. Toivomme ministeriön huomioivan myös tämän.

Paraisten kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen edustajana

Petri Huovila, johtava ympäristönsuojelutarkastaja